

כחתוך דמי [נחשב], ונמצא שהעובר והאבר נחשבים (כשהם מחוברים) כשני דברים נפרדים שנוגעים זה בזה. ושואלים: כמאן [כשיטת מ"] אמר רבינא חילוק זה? האם כשיטת רבי מאיר דווקא? דתנן [ששנינו] בענין טבילת כלים טמאים: כל ידות הכלים שהן ארוכות ועתיד לקצצן – מטביל עד מקום מדה, עד המקום

בו היד עתידה להיקצץ, אלו דברי ר' מאיר, שהוא רואה את מה שעתידי ליקצץ כאילו נקצץ. ואילו חכמים אומרים: עד שיטביל את כולו. הרי שלדעתם העומד להיקצץ אינו נחשב כקצוץ. ומשיבים: אפילו תימא [תאמר] כדעת רבנן [חכמים], שגם אם לענין כלים אין אומרים שכל העומד ליחתך – כחתוך נחשב, חבורי אוכלין (אוכלים מחוברים) כיון שהם רכים – כמאן דמפירתי דמי [כמו נפרדים הם נחשבים], ונגיעי בהדדי [ונוגעים זה בזה], ולכן רואים את יד העובר כחתוכה מגופו, ומטמאה אותו במגעו. ושואלים: בשלמא [נניח] להסברו של עולא, שבשעת חיתוך האבר מגוף העובר נטמא העובר – היינו דקתני [זהו שהוא שונה]

במשנה: שחט את אמו ואחר כך חתכה הבשר מגע נבילה, שכל עוד לא חתכה – אינו נטמא. אלא להסברו של רבינא שכל העומד לחתוך נחשב כחתוך, מאי [מה] לשון חתכה? הרי כבר קודם שחתכה הבשר נטמא! ומשיבים: אידי דתנא רישא [מתוך ששנה בתחילת המשנה] חתכה, ושם הוצרך הרב – תנא נמי סיפא [שנה גם כן בסופה] חתכה.

א שנינו במשנה, וחכמים אומרים: עובר שהוציא את ידו, ושחט את אמו ואחר כך חתכה – דין הבשר כדין מגע (מה שנוגע) בטרפה שחוטה. ושואלים: טרפה שחוטה מי מטמא [האם היא מטמאה]? הרי טהורה היא! ומשיבים: אין [כן], כמו שאמר אבהו [אביו] של שמואל, שאמר אבהו [אביו] של שמואל: טרפה ששחטה – מטמאה במוקדשין.

אחכשר! ויש לומר: דאעולא דהכא לא מצי למיפרך מהתם. דלא דמי, דהכא אפילו נתזין בכל כחו מקבלות טומאה בשעת פרישתן, עד שלא הובדל לגמרי נוגע קצת באביו. אבל התם גבי אבר מן החי, כל זמן שלא הובדל לגמרי – לא מטמא, ואין לחוש אנגיעה קודם שהובדל לגמרי. אבל לשמואל פריך שפיר, דמיירי במים שנפלו על הכרישין שלא לרצון, ולכך מוסק [צ"ל: מוחק] ומים הנבדלים ממנה לגמרי הם לרצון, וכי הדרי ונגעי בכרישין מכשירין אף על גב דלא ניחא ליה, כדתנן (מכשירין פרק א משנה א): כל משקה שאין תחילתו לרצון וסופו לרצון – הרי הוא ב"כ יותן", ודמיא להווא דרופא לגמרי. ואם תאמר: דאמרין ב"העור והרוטב" (חולין קכג, א): טלית שהתחיל לקורעה, כיון שנקרע רובה שוב אינו חבור, וטהורה משמע: טהורה לגמרי. וכן משמע בפרק "דס חטאתי" (זבחים צד, ב), דמייתי לה אבגד שיצא חוץ לקלעים ונטמא – קורעו ומכניסו ומכבסו במקום קדוש. ואם נשאר עליו שום טומאה, היאך מכניסו! והא אכתי טמא הוא! והשתא, אמאי אינה טמאה מגע מדרס כי הכא? ובקונטרס תירץ שם, דהיכא דאיכא עליו שתי טומאות, מדרס ומגע הזב – אהני חלוקה למדרס, דתו לא חזיא ליה. ואפילו הוא יותר משלשה על שלשה – אפילו הכי טהורה מן המדרס, כיון דלא חזיא למלאכה ראשונה להתעטף – פשה ביה טומאת מגע דחזיא לשלש אצבעות. אבל התם איירי כשאין עליה מדרס אלא טומאת מגע בלבד, וקריעה אהני לבטולי, ותו לא פשה עליה מידי. ואין נראה שום סברא לחלק, דמכל מקום כיון דיש בה שלש על שלש שהוא שיעור טומאה – לא פקע מיניה טומאת מגע! ומה שהביא שם בקונטרס ראייה, דאף על גב דאית בו שיעור טומאה מכל מקום בטלה על ידי קריעה, דומיא דכלי חרס דשבירתו מטהרתו ושבירי מקבלין טומאה, כדאמר ב"אלו טרפות" (חולין נד, ב): הן וקרקרותיהן. ואין זו שום ראייה, דהתם איירי כשייחד השברים אחר כך, אבל בלא יחוד לא, כמו שמפרש שם. ויש מפרשים: דטלית שם כלי עליה, וכשנקרעה כיון דאזל שם כלי מינה טהורה לגמרי. אבל הכא איירי בחתיכת בגד, ולא טהרה ממגע מדרס אף על פי שטהור מן המדרס. ועוד נראה לי, דמיירי כשקורע בהרבה מקומות עד שלא ישאר בכל אחד רוחב שלש. ולהכי קאמר דטהורה לגמרי, דאף על פי שכל הקריעות מחוברות בסופן – לאו חיבור הוא, כיון דכל קרע וקרע נקרע עד רוב הטלית, והוי כאילו נגמר כל קרע וקרע עד סופו. וכגון שלא שייר בטלית באותו מיעוט שלא נקרע כדי מעפורת, פירושו: סודר, כדאמרין התם. דאי נשאר כדי מעפורת – הויא טמא מדרבנן, כדאמר בפרק "דס חטאתי" (זבחים צד, ב).

מטביל עד מקום מדה – ואם תאמר: ואידך ליהוי חציצה, דהוי מיעוטו המקפיד, דמיעוטו המקפיד חוצץ בכלים כמו באדם, כדמשמע במסכת מקואות (פרק ט משנה ז)! ויש לומר: דאיירי בידות הכלים העשויין כעין חוליות, כאותן שלשלאות של ברזל העשויין בטבעות. והא דקתני נמי סיפא במסכת מקואות (פרק י משנה ה): שלשלת דלי גדול – ארבעה טפחים, ושל קטן – עשרה טפחים, ומטביל עד מקום מדה. רבי טרפון אומר: עד שיטבול כל הטבעת. מכלל דתנא קמא לא בעי כל הטבעת – מיירי נמי כגון דאותה טבעת עצמה עשויה כחוליות מטבעות קטנות, וליכא חציצה. חבורי אוכלים כמאן דמפירתי דמו – תימה: דלא משני הכי ב"העור והרוטב" (חולין קכח, ב) גבי חישוב עליו ואחר כך חתכו טמא, ופריך: טומאת בית

מסורת הש"ס

- מקואות פ"י מ"ה.
- ראה פסחים פ"א.
- חולין קכג, ב.

גרסות

דברי רבי מאיר יש כתיי שמלים אלו חסרות בו. וחכמים אומרים ראבי"ה גרס: ר' יהודה אומר.

חתכה... חתכה... חתכה... חתכה בכתה"י ובמקורות: חתכו... חתכו... חתכו... חתכו.

תנא נמי סיפא בכת"י: תנא סיפא נמי ויש בכת"י: תנא סיפא.

כחתוך דמי – והרי נוגעין זה בזה. עד מקום מדה – שהוא עמיד לקיים. ומה שעמיד לקון אין לרין טבילה, דקלון דמי. חבורי אוכלין – שהן רכיני, אינו חשיב חבור, וכמאן דמיפירתי דמו. ודאמרין צעלמא (פסחים פ"א, ב): לרבינא, חבורי אוכלין כמאן דמיפירתי דמו – מהכא נפקא. בשלמא לעולא – דאמר: טעמא משום פרישה הוא. היינו דקתני – מתניתין: חתכו, דאי לא חתכו – אין טמא, משום דמגע סתרים הוא. אידי דתנא רישא חתכו – ואחר כך שחט את אמו הבשר טהור, דדוקא חתכו קודם שחיטה, דמשעה שנשחטה ונראית לטומאת אוכלין לא נגע, הא לא חתכו – טמא. תנא סיפא חתכו – ונלא חתכו נמי טמא העונכ. מי מטמא – דקתני זה תורת מגע? מטמאה במוקדשין – מדרבנן.

תוספות

דטומאת בית הסתרים היא. ומה בכך? הא בשעת פרישתה מקבלת טומאה! ולא מיתוקמא בניתו בכל כחו, שהרי צריך לקלוף הבשר שבחוץ מעל העצם עד לפרק! ויש לומר:

דמיירי כגון שחותך בסכין רחבה, שמוסקת הסכין בין מה שבחוץ למה שבפנים, ואין נוגע זה בזה בשעת חתיכה. וכן ההיא ד"העור והרוטב" (חולין קכח, ב) בעי לאוקומי אפילו בסכין רחבה. ואם תאמר: אמאי לא מקשה הכא לעולא כמו שמקשה לשמואל בכריתות (טו, ב), דאמר אהא דתנן בפרק קמא דמסכת מכשירין (משנה ה): המוסק [צ"ל: המוחק] את הכרישין – מים שבתוכן אינן ב"כ יותן", והיוצא מהן הרי הן ב"כ יותן". אמר שמואל: וכרישין עצמן הוכשרו, מאי טעמא? בשעת פרישתן מהן הכשירו. ופריך עלה ממתניתין דהתם, דקתני: ערב פסח הולך אצל רופא, וחותר אבר המדולדל בו עד שיניח כשערה, ותוחבו בסייא ונמשך ממנו, והלה עושה פסחו והרופא עושה פסחו. ואי בשעת פרישתן הוכשרו – הכא נמי בשעת פרישתן מן האבר ליטמא לאדם! ומשני: בנתזין בכל כחו. והשתא, טפי הוה ליה לאקשויה הכא לעולא מטמאה אטומאה, ממה דפריך התם מטמאה

אחכשר! ויש לומר: דאעולא דהכא לא מצי למיפרך מהתם. דלא דמי, דהכא אפילו נתזין בכל כחו מקבלות טומאה בשעת פרישתן, עד שלא הובדל לגמרי נוגע קצת באביו. אבל התם גבי אבר מן החי, כל זמן שלא הובדל לגמרי – לא מטמא, ואין לחוש אנגיעה קודם שהובדל לגמרי. אבל לשמואל פריך שפיר, דמיירי במים שנפלו על הכרישין שלא לרצון, ולכך מוסק [צ"ל: מוחק] ומים הנבדלים ממנה לגמרי הם לרצון, וכי הדרי ונגעי בכרישין מכשירין אף על גב דלא ניחא ליה, כדתנן (מכשירין פרק א משנה א): כל משקה שאין תחילתו לרצון וסופו לרצון – הרי הוא ב"כ יותן", ודמיא להווא דרופא לגמרי. ואם תאמר: דאמרין ב"העור והרוטב" (חולין קכג, א): טלית שהתחיל לקורעה, כיון שנקרע רובה שוב אינו חבור, וטהורה משמע: טהורה לגמרי. וכן משמע בפרק "דס חטאתי" (זבחים צד, ב), דמייתי לה אבגד שיצא חוץ לקלעים ונטמא – קורעו ומכניסו ומכבסו במקום קדוש. ואם נשאר עליו שום טומאה, היאך מכניסו! והא אכתי טמא הוא! והשתא, אמאי אינה טמאה מגע מדרס כי הכא? ובקונטרס תירץ שם, דהיכא דאיכא עליו שתי טומאות, מדרס ומגע הזב – אהני חלוקה למדרס, דתו לא חזיא ליה. ואפילו הוא יותר משלשה על שלשה – אפילו הכי טהורה מן המדרס, כיון דלא חזיא למלאכה ראשונה להתעטף – פשה ביה טומאת מגע דחזיא לשלש אצבעות. אבל התם איירי כשאין עליה מדרס אלא טומאת מגע בלבד, וקריעה אהני לבטולי, ותו לא פשה עליה מידי. ואין נראה שום סברא לחלק, דמכל מקום כיון דיש בה שלש על שלש שהוא שיעור טומאה – לא פקע מיניה טומאת מגע! ומה שהביא שם בקונטרס ראייה, דאף על גב דאית בו שיעור טומאה מכל מקום בטלה על ידי קריעה, דומיא דכלי חרס דשבירתו מטהרתו ושבירי מקבלין טומאה, כדאמר ב"אלו טרפות" (חולין נד, ב): הן וקרקרותיהן. ואין זו שום ראייה, דהתם איירי כשייחד השברים אחר כך, אבל בלא יחוד לא, כמו שמפרש שם. ויש מפרשים: דטלית שם כלי עליה, וכשנקרעה כיון דאזל שם כלי מינה טהורה לגמרי. אבל הכא איירי בחתיכת בגד, ולא טהרה ממגע מדרס אף על פי שטהור מן המדרס. ועוד נראה לי, דמיירי כשקורע בהרבה מקומות עד שלא ישאר בכל אחד רוחב שלש. ולהכי קאמר דטהורה לגמרי, דאף על פי שכל הקריעות מחוברות בסופן – לאו חיבור הוא, כיון דכל קרע וקרע נקרע עד רוב הטלית, והוי כאילו נגמר כל קרע וקרע עד סופו. וכגון שלא שייר בטלית באותו מיעוט שלא נקרע כדי מעפורת, פירושו: סודר, כדאמרין התם. דאי נשאר כדי מעפורת – הויא טמא מדרבנן, כדאמר בפרק "דס חטאתי" (זבחים צד, ב).

מטביל עד מקום מדה – ואם תאמר: ואידך ליהוי חציצה, דהוי מיעוטו המקפיד, דמיעוטו המקפיד חוצץ בכלים כמו באדם, כדמשמע במסכת מקואות (פרק ט משנה ז)! ויש לומר: דאיירי בידות הכלים העשויין כעין חוליות, כאותן שלשלאות של ברזל העשויין בטבעות. והא דקתני נמי סיפא במסכת מקואות (פרק י משנה ה): שלשלת דלי גדול – ארבעה טפחים, ושל קטן – עשרה טפחים, ומטביל עד מקום מדה. רבי טרפון אומר: עד שיטבול כל הטבעת. מכלל דתנא קמא לא בעי כל הטבעת – מיירי נמי כגון דאותה טבעת עצמה עשויה כחוליות מטבעות קטנות, וליכא חציצה. חבורי אוכלים כמאן דמפירתי דמו – תימה: דלא משני הכי ב"העור והרוטב" (חולין קכח, ב) גבי חישוב עליו ואחר כך חתכו טמא, ופריך: טומאת בית

עיונים

כמאן כר' מאיר בגרסת המשנה שלנו לא נזכר ר' מאיר, אלא זו דעת סתם משנה, והדעה הנזכרת כאן כדעת חכמים נזכרת שם בשמו של ר' יהודה (וכך גרס כאן בעל אור זרוע סי' שסב). ולפי זה אולי מדובר בברייתא שאינה ידועה לנו, או שהגמרא מסתמכת כאן, כמו במקומות אחרים, על הכלל שסתם משנה ר' מאיר (סנהדרין פ"א, א).

מטביל עד מקום מדה שאלו הראשונים: והרי אם רואים את היד כקצוצה – נמצא שהקצה שלה טעון טבילה, ומדוע אין כאן חציצה? הרי הוא מכוסה! יש שהסביר – מפני שהוא חציצה במיעוט הכלי, וגם אינו מקפיד עליו בשעת הטבילה, ואדרבה – נוח לו שיהא שם עד שעת קציצה (ראבי"ד). ויש שכתבו שמקום החתך הוא כבית הסתרים, ואין חוששים לחציצה בבית הסתרים שבכלים (רי"ש משאנץ). ויש שכתבו שמקום החתך דינו כמקום בלוע, שאין בו דין חציצה (ראה לעיל ע"א, א ואילך) (ראבי"ה). אבל בתוס' כתבו כי מדובר ביד העשויה שלשלת של טבעות.

עד שיטביל את כולו מדברי הגמרא כאן משמע שטעמם של חכמים הוא שכל היד טעונה טבילה, מפני שאין רואים את העומד ליקצץ כאילו הוא קצוץ. אבל יש שהבינו כי גם לשיטת חכמים אותו חלק העומד להיקצץ אינו צריך טבילה, אלא הוא משום חציצה, שאם לא יטביל כולו נמצא שמה שעתידי להיות קצה אינו טבול (מאיר, חסדי דוד על התוספתא).

חבורי אוכלים כמאן דמפירתי דמו כלומר, במקום בו האוכלים עומדים לחיתוך, כמו בעובר שהוציא את ידו, שהיד אסורה והעובר מותר – נחשבים האוכלים כמי שנפרדו זה מזה, ולכן נחשבים כנוגעים זה בזה. אבל באבר שאינו עומד ליקצץ – אין אומרים כן (תוס', על פי הסוגיה להלן קכח, ב). ושאר ראשונים יישבו את הקושיה באופן אחר. אידי דתנא רישא חתכה הרישא הוא הדין הראשון של משנתנו, כשחתך את היד

אמרו לו הרבה מצלת כו' – לקמיה מפרש מאי קא מהדרי ליה. ואת האבר המדולדל בה – נשום נהמה שנחתך ממנו אבר ומעורה ותלוי במקל. דלמרינן "העור והרוטב" (חולין קכז, ב): האבר המדולדל נהמה, ונשחטה – מטמאה טומאת אוכלין ולא טומאת נבלות. מקמתי [שס]: הוכשרו בדמיה, ואי נבלה, מאי הכשר איכא למימר? ואף על פי שאסורין נאכליה, כדקתני לקמן בשמעתין: להציא האבר והשגור המדולדל. דבר שגופה – כלומר, דין הוא שמתערנו, שהיא גופה. כמחלוקת באבר – דעונין. כך מחלוקת באבר – המדולדל נהמה, דלרבי מאיר אין שמיטתו מטהרתו, ולרובן שמיטתו מטהרתו. עושה ניפול – נשעת שמיטה הרי הוא כנופל ממנה, ואין שמיטתו מועלת לו. ומשום לשנא דקרא דילפינן לקמן [עד, א] מיתה עושה ניפול, נקט לה. ניפול – גמר נפילה. אליבא דרבנן – דבאבר לעובר מטהר, ובאבר המדולדל זה מטהר. בחזרה – כדלמך רבי יוחנן ברבי פירקין (חולין קכז, ב): אבר עגמו מותר נאכליה אס החזיר.

תוספות

הסתרים הוא! ודוחק להעמידה כרבי מאיר. ויש לומר: דלא אמרינן כמאן דמפרתי דמו אלא היכא דעומד ליקצץ, כמו הכא דאבר אסור והשאר מותר. וכן בסוף "כיצד צולין" (פסחים פה, א) גבי אבר שיצא מקצתו, דמה שיצא אסור, ומה שבפנים מותר. אבל גבי אבר מן החי, דהכל אסור ואין עומד ליחתך – לא אמרינן: כמאן דמיפרתי דמו.

ב "מה מצינו בטרפה ששחיטתה מטהרתה, אף שחיטתה מטהרתה – אף שחיטת בהמה תטהר את היד שהוציא העובר שבמעיה, למרות שהיד אסורה באכילה משום בשר שיצא חוץ למחיצתו. תניא [שנויה ברייתא] שכן אמר להן רבי מאיר: לשיטתכם, וכי מי טיהרו לאבר זה מידי נבלה? הרי שחיטת אמו טיהרתו, אם כן תתירו אף באכילה! אמרו לו: הרבה (יותר) מצלת שחיטת בהמה על מה שאינו גופה יותר מעל גופה, שהרי שנינו: החותך מן העובר שבמעיה ולא הוציא את החתיכות ממעיה עד שנשחטה – מותר באכילה, שהותר בשחיטתה. אבל החותך מן הטחול ומן הכליות קודם שנשחטה – מה שבמעיה אסור באכילה, שלא התירה אותו שחיטתה. ושואלים: מאי קאמר [מהו אומר]? מה משיבים לו חכמים? הרי אינם עונים כלל לטענתו! אמר רבא ואמרי לה כדי [ויש אומרים אותה בסתם, בלי שם]: חסורי מחסרא והכי קתני [חסרה ברייתא וכך היא שנויה], אמר להן ר' מאיר: וכי מי טהרו לאבר זה מידי נבלה לשיטתכם? שחיטת אמו, אם כן תתירו גם כן באכילה! אמרו לו: טרפה תוכיח, ששחיטתה מטהרתה מידי נבלה, ואינה מתירתה באכילה. אמר להן: לא, מפני שהיא מטהרת דבר שהיא גופה, תטהר את האבר של העובר, שהוא דבר שאינו גופה? אמרו לו: מצאנו כי הרבה (יותר) מצלת ומועילה השחיטה על דבר שאינו גופה, יותר מעל דבר שהוא גופה, שהרי שנינו: החותך מן העובר שבמעיה של בהמה, ולא הוציא את החתיכות עד שנשחטה – מותר באכילה, חתך מן הטחול ומן הכליות שבמעיה – אסור באכילה, ולא הועילה שחיטתה להתירו, למרות שהוא מגופה. ומעירים: תניא נמי הכי [שנויה ברייתא גם כן כן]. כפי שהסביר רבא, אמר להן רבי מאיר: וכי מי טיהרו לאבר זה שהוציא העובר מידי נבלה? אמרו לו: שחיטת אמו. אמר להם: אם כן, תתירו באכילה! אמרו לו: טרפה תוכיח, ששחיטתה מטהרתה מידי נבלה, למרות שאינה מתירתה באכילה. אמר להן: אם טיהרה שחיטת טרפה אותה עצמה, וכן אם טיהרה שחיטת בהמה את האבר המדולדל בה, שנחתך ומחובר בה

במקצת, שאף על פי שהוא אסור באכילה אינו מטמא כנבילה (להלן קכז, ב), שכן הוא דבר שגופה, תטהר את האבר שהוציא העובר, שאינו גופה? אמרו לו: הרבה מצלת שחיטה על דבר שאינו גופה של בהמה יותר מעל דבר שגופה, שהרי שנינו: חותך מן העובר שבמעיה – מותר באכילה, בשחיטת האם, חתך מן הטחול ומן הכליות – אסור באכילה.

ג בענין מחלוקת ר' מאיר וחכמים, אמר ר' שמעון בן לקיש: כמחלוקת שנינו בעוברין, האם שחיטת האם מועילה לאבר שהוציא העובר לטהרו מטומאת נבילה – כך מחלוקת באיברין מדולדלים של בהמה עצמה, שלר' מאיר שחיטתה אינה מטהרת אותם מטומאת נבילה, ולדעת חכמים מטהרת. ורבי יוחנן אמר: מחלוקת באבר של עובר שהוציא, אבל אבר מדולדל של בהמה – דברי הכל שחיטה עושה ניפול כלומר, מחשיבה את האבר כאילו נפל ונחתך מגופה, ואינה מועילה לטהרו, וגם לדעת חכמים. אמר ר' יוסי בר' חנינא: מאי טעמא [מה טעמו] של ר' יוחנן אליבא דרבנן [פירוש שישט חכמים]? האי [זה] האבר שהוציא העובר אית ליה תקנתא בחזרה, שאם החזיר העובר את ידו, ושחט את האם – מותרת היד באכילה, והא [זה]. האבר המדולדל של בהמה – לית ליה תקנתא בחזרה, ואין לו תקנה בחזרה, שהרי אין מציאות שיחזור ויידבק בגוף הבהמה. מיתבי [מקשים] על כך ממה ששנינו בברייתא לעיל, אמר להם ר' מאיר לחכמים: לא, אם טיהרה שחיטת טרפה אותה, ואת האבר המדולדל בה – דבר שגופה, תטהר את העובר – דבר שאינו גופה?

במקצת, שאף על פי שהוא אסור באכילה אינו מטמא כנבילה (להלן קכז, ב), שכן הוא דבר שגופה, תטהר את האבר שהוציא העובר, שאינו גופה? אמרו לו: הרבה מצלת שחיטה על דבר שאינו גופה של בהמה יותר מעל דבר שגופה, שהרי שנינו: חותך מן העובר שבמעיה – מותר באכילה, בשחיטת האם, חתך מן הטחול ומן הכליות – אסור באכילה.

ד בענין מחלוקת ר' מאיר וחכמים, אמר ר' שמעון בן לקיש: כמחלוקת שנינו בעוברין, האם שחיטת האם מועילה לאבר שהוציא העובר לטהרו מטומאת נבילה – כך מחלוקת באיברין מדולדלים של בהמה עצמה, שלר' מאיר שחיטתה אינה מטהרת אותם מטומאת נבילה, ולדעת חכמים מטהרת. ורבי יוחנן אמר: מחלוקת באבר של עובר שהוציא, אבל אבר מדולדל של בהמה – דברי הכל שחיטה עושה ניפול כלומר, מחשיבה את האבר כאילו נפל ונחתך מגופה, ואינה מועילה לטהרו, וגם לדעת חכמים. אמר ר' יוסי בר' חנינא: מאי טעמא [מה טעמו] של ר' יוחנן אליבא דרבנן [פירוש שישט חכמים]? האי [זה] האבר שהוציא העובר אית ליה תקנתא בחזרה, שאם החזיר העובר את ידו, ושחט את האם – מותרת היד באכילה, והא [זה]. האבר המדולדל של בהמה – לית ליה תקנתא בחזרה, ואין לו תקנה בחזרה, שהרי אין מציאות שיחזור ויידבק בגוף הבהמה. מיתבי [מקשים] על כך ממה ששנינו בברייתא לעיל, אמר להם ר' מאיר לחכמים: לא, אם טיהרה שחיטת טרפה אותה, ואת האבר המדולדל בה – דבר שגופה, תטהר את העובר – דבר שאינו גופה?

עיונים

ואת האבר המדולדל בה כלומר, אבר שנתלש מגוף הבהמה, ועדיין מחובר קצת, אלא שאינו יכול לחזור ולחיות. שנינו להלן (קכז, א-ב) שאמנם אינו נחשב אבר מן החי לטמא כנבילה, אך כיון שהוא עומד להיחלש, ומשום כך גם נאסר באכילה (ראה להלן עג, ב) – אינו נחשב לגמרי כחלק מן הבהמה, אלא אם חישב עליו להאכילו – דינו כאוכל, ליטמא ולטמא בטומאת אוכלים.

שחיטה עושה ניפול כלומר, השחיטה גורמת לאבר להחשיבו כנופל לגמרי, ואינה מועילה לטהרו מטומאת נבילה, ולכן דין בשר הבהמה כדון מגע נבילה, שהוא ראשון לטומאה (רש"י על פי הגהת ש"מ). **מאי טעמא דר' יוחנן אליבא דרבנן** כלומר, כיצד הוא אומר ששחיטה עושה ניפול באבר של הבהמה, להחשיבו כאילו נפל ממנה, ובאבר של עובר לא? והרי ההיפך הוא המסתבר, כפי שאמר להם ר' מאיר לחכמים בברייתא לעיל, שהאבר המדולדל הוא גופה, והאבר של העובר אינו גופה (רמב"ן). ובוודאי לפי מה שנאמר להלן בשם ר' יוחנן, שאין באבר מדולדל איסור תורה, כפי שיש באבר שיצא ממחיצתו, אלא מצוה מדברי חכמים לפרוש מאכילתו (תורה"א ש).

שנינו במשנה שכן מסבירים חכמים את טעמם: מה מצינו בטרפה ששחיטתה מטהרתה – אף שחיטת בהמה תטהר את היד שהוציא העובר שבמעיה, למרות שהיד אסורה באכילה משום בשר שיצא חוץ למחיצתו. תניא [שנויה ברייתא] שכן אמר להן רבי מאיר: לשיטתכם, וכי מי טיהרו לאבר זה מידי נבלה? הרי שחיטת אמו טיהרתו, אם כן תתירו אף באכילה! אמרו לו: הרבה (יותר) מצלת שחיטת בהמה על מה שאינו גופה יותר מעל גופה, שהרי שנינו: החותך מן העובר שבמעיה ולא הוציא את החתיכות ממעיה עד שנשחטה – מותר באכילה, שהותר בשחיטתה. אבל החותך מן הטחול ומן הכליות קודם שנשחטה – מה שבמעיה אסור באכילה, שלא התירה אותו שחיטתה. ושואלים: מאי קאמר [מהו אומר]? מה משיבים לו חכמים? הרי אינם עונים כלל לטענתו! אמר רבא ואמרי לה כדי [ויש אומרים אותה בסתם, בלי שם]: חסורי מחסרא והכי קתני [חסרה ברייתא וכך היא שנויה], אמר להן ר' מאיר: וכי מי טהרו לאבר זה מידי נבלה לשיטתכם? שחיטת אמו, אם כן תתירו גם כן באכילה! אמרו לו: טרפה תוכיח, ששחיטתה מטהרתה מידי נבלה, ואינה מתירתה באכילה. אמר להן: לא, מפני שהיא מטהרת דבר שהיא גופה, תטהר את האבר של העובר, שהוא דבר שאינו גופה? אמרו לו: מצאנו כי הרבה (יותר) מצלת ומועילה השחיטה על דבר שאינו גופה, יותר מעל דבר שהוא גופה, שהרי שנינו: החותך מן העובר שבמעיה של בהמה, ולא הוציא את החתיכות עד שנשחטה – מותר באכילה, חתך מן הטחול ומן הכליות שבמעיה – אסור באכילה, ולא הועילה שחיטתה להתירו, למרות שהוא מגופה. ומעירים: תניא נמי הכי [שנויה ברייתא גם כן כן]. כפי שהסביר רבא, אמר להן רבי מאיר: וכי מי טיהרו לאבר זה שהוציא העובר מידי נבלה? אמרו לו: שחיטת אמו. אמר להם: אם כן, תתירו באכילה! אמרו לו: טרפה תוכיח, ששחיטתה מטהרתה מידי נבלה, למרות שאינה מתירתה באכילה. אמר להן: אם טיהרה שחיטת טרפה אותה עצמה, וכן אם טיהרה שחיטת בהמה את האבר המדולדל בה, שנחתך ומחובר בה

גרסות

אף שחיטת בהמה תטהר את העובר יש בכתי"י: אף שחיטת בהמה תטהר את האבר שבמעיה לפניו, וכן הגיה הגר"י, וראה בגרסות במשנה.

וכי מי טיהרו יש בכתי"י: מי טיהרו וכן להלן.

שחיטת אמו בחלק מכתה"י: אמרו לו שחיטת אמו וכן להלן.

אם טיהרה שחיטת טרפה אותה בכתי"י ועוד: אם טיהרה שחיטת טרפה ואת האבר המדולדל בה כמו בברייתא להלן, כפי שהוא בדרך כלל בתלמוד כשיש "תניא נמי הכי".

תטהר את העובר דבר שאינו גופה בכתי"י: תטהר את האבר דבר שאינו גופה.

כך מחלוקת באיברין יש בכתי"י: כך מחלוקת באיברין מדולדלין.

אם טיהרה שחיטת טרפה אותה בכתי"י ועוד: אם טיהרה שחיטת טרפה ואת האבר המדולדל בה כמו בברייתא להלן, כפי שהוא בדרך כלל בתלמוד כשיש "תניא נמי הכי".

תטהר את העובר דבר שאינו גופה בכתי"י: תטהר את האבר דבר שאינו גופה.

כך מחלוקת באיברין יש בכתי"י: כך מחלוקת באיברין מדולדלין.

אם טיהרה שחיטת טרפה אותה בכתי"י ועוד: אם טיהרה שחיטת טרפה ואת האבר המדולדל בה כמו בברייתא להלן, כפי שהוא בדרך כלל בתלמוד כשיש "תניא נמי הכי".

תטהר את העובר דבר שאינו גופה בכתי"י: תטהר את האבר דבר שאינו גופה.

כך מחלוקת באיברין יש בכתי"י: כך מחלוקת באיברין מדולדלין.

אם טיהרה שחיטת טרפה אותה בכתי"י ועוד: אם טיהרה שחיטת טרפה ואת האבר המדולדל בה כמו בברייתא להלן, כפי שהוא בדרך כלל בתלמוד כשיש "תניא נמי הכי".

תטהר את העובר דבר שאינו גופה בכתי"י: תטהר את האבר דבר שאינו גופה.

כך מחלוקת באיברין יש בכתי"י: כך מחלוקת באיברין מדולדלין.

אם טיהרה שחיטת טרפה אותה בכתי"י ועוד: אם טיהרה שחיטת טרפה ואת האבר המדולדל בה כמו בברייתא להלן, כפי שהוא בדרך כלל בתלמוד כשיש "תניא נמי הכי".

תטהר את העובר דבר שאינו גופה בכתי"י: תטהר את האבר דבר שאינו גופה.

כך מחלוקת באיברין יש בכתי"י: כך מחלוקת באיברין מדולדלין.

אם טיהרה שחיטת טרפה אותה בכתי"י ועוד: אם טיהרה שחיטת טרפה ואת האבר המדולדל בה כמו בברייתא להלן, כפי שהוא בדרך כלל בתלמוד כשיש "תניא נמי הכי".

תטהר את העובר דבר שאינו גופה בכתי"י: תטהר את האבר דבר שאינו גופה.

כך מחלוקת באיברין יש בכתי"י: כך מחלוקת באיברין מדולדלין.

אם טיהרה שחיטת טרפה אותה בכתי"י ועוד: אם טיהרה שחיטת טרפה ואת האבר המדולדל בה כמו בברייתא להלן, כפי שהוא בדרך כלל בתלמוד כשיש "תניא נמי הכי".

תטהר את העובר דבר שאינו גופה בכתי"י: תטהר את האבר דבר שאינו גופה.

כך מחלוקת באיברין יש בכתי"י: כך מחלוקת באיברין מדולדלין.

אם טיהרה שחיטת טרפה אותה בכתי"י ועוד: אם טיהרה שחיטת טרפה ואת האבר המדולדל בה כמו בברייתא להלן, כפי שהוא בדרך כלל בתלמוד כשיש "תניא נמי הכי".

תטהר את העובר דבר שאינו גופה בכתי"י: תטהר את האבר דבר שאינו גופה.

כך מחלוקת באיברין יש בכתי"י: כך מחלוקת באיברין מדולדלין.

מסורת הש"ס

- א. חולין ע"א.
- ב. ילק"ש תורה תקלח.
- ג. משנה חולין קכ"ז, א. שם קכ"ט, א. ילק"ש תורה תקמ.
- ד. משנה חולין קכ"ז, ב. שם ע"ב.

גרסות

כי הדדי ניהו בכתיב ועוד נוסף: אלא לדיכו בשלמא אבר דבהמה דבר שהיא גופה תטהר, את העובר דבר שאינה גופה ויש: אלא לדיכו אודו לי מיהת בעובר דלאו גופה הוא. אלא באבר דבהמה יש בכתיב: אלא באבר דבהמה המדולדל דכמה דנפלה מחיים דמי.

בשלמא [נניח] לשיטת רבי שמעון בן לקיש, ר' מאיר לדבריהם של חכמים קאמר להו [אומר להם]: לדידי [לשיתיי], לא שנא [אינו שונה] אבר שהוציאו עובר, ולא שנא [ואינו שונה] אבר מדולדל של בהמה – כי הדדי ניהו [זה כמו זה הם] ודינם אותם. אבל גם לשיטתכם, ששחיתת בהמה מטהרת את האבר המדולדל שבה, היה לכם לטמא את האבר שהוציא העובר, שהרי אינו גופה. אלא לשיטת רבי יוחנן, שלדעת הכל אבר מדולדל אינו נטהר בשחיתה, קשיא [קשה]. שהרי מפורש בברייתא שהיא מטהרתו! אלא, אי אתמר הכי אתמר [אם נאמרה המחלוקת כך [נאמרה], אמר רבי שמעון בן לקיש: כמחלוקת באברים של עוברים – כך מחלוקת באיברי מדולדלים של בהמה, ורבי יוחנן אמר: מחלוקת באבר שהוציא עובר, שלדעת חכמים נטהר האבר בשחיתה האם, ולדעת ר' מאיר אינו נטהר. אבל באבר מדולדל של בהמה עצמה – דברי הכל אין שחיטה עושה את האבר ניפול, כאילו נפל מן הבהמה בחייה, ולכן הוא נטהר על ידי השחיטה. אמר ר' יוסי ברי' חנינא, מאי טעמא [מה טעמך] של רבי יוחנן אליבא [לפי שיטתו] של ר' מאיר, שאבר מדולדל נטהר בשחיתה, ואבר שהוציא עובר לא נטהר? האי [זה], אבר מדולדל – הוא גופה של הבהמה, והאי לאו [זה], אבר שהוציא העובר, אינו גופה.

א ועוד בענין מחלוקת ר' מאיר וחכמים, אמר רב יצחק בר יוסף אמר ר' יוחנן: הכל מודים שמיטה עושה ניפול, שאם מתה הבהמה – נחשב האבר כאילו נפל מגופה קודם לכן, ואינו מטמא כמותה כנבילה, אלא כאבר מן החי. וכן הכל מודים שאין שחיטה עושה ניפול, שאם נשחטה הבהמה – רואים את האבר כמחובר לגופה בשעת שחיטה, והוא נטהר בשחיתה, למרות שהוא אסור באכילה. ושואלים: במאי עסקינן [במה עוסקים אנן]? אילימא [אם תאמר] באבר שהוציא עובר – הלוא מיפילג פליגי [חלוקים הם]. שלדעת ר' מאיר שחיטה עושה ניפול, ואינו נטהר בשחיתה, ולדעת חכמים נטהר בשחיתה! אלא תאמר שמדובר באבר מדולדל של בהמה, לשם מה הוצרך ר' יוחנן לומר דבר זה? הרי גם בענין מיתה תנינא [שנינו במשנה] דבר זה במפורש, וגם לענין שחיטה תנינא [שנינו] ומפרטים: מיתה תנינא [שנינו] להלן [קדוב] בענין בשר ואבר מדולדלים: מתה הבהמה – הבשר המדולדל נחשב כבשר שפרש מן החי, ולכן אינו מטמא כנבילה, אלא צריך הכשר, שיבואו עליו מים, כדי להיטמא משרץ וכדומה שיגע בו, והאבר מטמא משום אבר מן החי, ואינו מטמא משום אבר מן הנבלה, דברי ר' מאיר. הרי שר' מאיר רואה את האבר כאילו נפל מן הבהמה בחייה, ולכן דינו כאבר מן החי, ולא מצאנו שחכמים חלוקים עליו. וכן ביחס לשחיטה שאינה עושה ניפול נמי תנינא [גם כן שנינו] שם: נשחטה הבהמה – הוכשרו הבשר והאבר המדולדל בדמיה, בהם שיצא ממנה בשחיטה, לקבל טומאה,

בשלמא לריש לקיש – דאמר: צאינן נמי פליגי, הא אף על גב דרבי מאיר קאמר לה – לא תקשה. ולדבריהם דרבנן דמטהרי צעורין וצאנרין קאמר להו, דאף על פי שאתם מטהרין צאנר צהמה – היה לכם לטמא צאנר העובר שאינו גופה. אלא לרבי יוחנן – דאמר: דברי הכל אבר המדולדל טמא, היכי מני: ואת האבר המדולדל? אלא אי אתמר כו' – והן מתניתא דקאמר רבי מאיר: לא, אס טהרה כו', לריש לקיש – כדשנינן: לדבריהם דרבנן קאמר להו. אין שחיטה עושה ניפול – וטהור מלטמא, אף על פי שאסורה צאנר. מאי טעמא דרבי יוחנן אליבא דרבי מאיר – דנומן חילוק בין אבר צהמה לאבר העובר. הכל מודים – רבי מאיר ורבנן. שמיטה עושה ניפול – אבר המדולדל צהמה, ומתה – המיטה מפלת אומן, ואינו טמא כאבר מן הנבלה, אלא כאבר מן החי. והפרש מן ציניהם, דאמרינן צ"העור והרוטב" (חולין קמ"ג): אבר מן החי – נשר (חולין קמ"ג): אבר מן החי – נשר הפורש ממנו טהור, דאין מטמא אלא כשהוא אבר שלם, נשר גידים ועצמות. אצל נבלה – כזית ממנה טמא אב הטומאה. מיפילג פליגי – רבי מאיר ורבנן נשחטה. מיתה תנינא – דעושה ניפול. שחיטה תנינא – דאין עושה ניפול. מתה הבהמה – שהיא צה אבר וצאנר מדולדל, אבר צפני עלמו וצאנר צפני עלמו. ומשנה היא צ"העור והרוטב" (חולין קמ"ג). הבשר צריך הכשר – מים, שאם יגע צטומאה – יקבלנה. דמיתה עושה ניפול, והוא ליה נשר מן החי, שהצאנר הפורש ממנו טהור, ואינו מטמא משום אבר מן החי. ואינו מטמא משום אבר מן הנבלה – שיהא נשר הפורש ממנו טמא. משום דמיתה עושה ניפול, כמו שנגמרה נפילתה קודם שמתה. דברי רבי מאיר – וליכא דפליגי עליה צהמה עושה ניפול. אלא לרבי שמעון מטהר קמני חס, ומוקמינן ליה אפלוגמא אחריתי. אצל (רבי) [רבנן] ודאי לא פליגי עליה, אף על גב דפליגי עליה בשחיטה, ואמרי אין עושה ניפול גבי אבר דעובר. דא רבי מאיר נמי שחיטה אין עושה ניפול צהמה סצירא ליה כרבנן, כדמפרש ואזיל, וקא חזינן הכא דנמיטה מורי. הוכשרו בדמיה – לקבל טומאה אוכלין. אלמא סצירא ליה: אין צהן טומאת עמנן כאבר מן החי, דשחיטה הועילה להם, אפילו לרבי מאיר דפליגי צאנר דעובר.

א ועוד בענין מחלוקת ר' מאיר וחכמים, אמר רב יצחק בר יוסף אמר ר' יוחנן: הכל מודים שמיטה עושה ניפול, שאם מתה הבהמה – נחשב האבר כאילו נפל מגופה קודם לכן, ואינו מטמא כמותה כנבילה, אלא כאבר מן החי. וכן הכל מודים שאין שחיטה עושה ניפול, שאם נשחטה הבהמה – רואים את האבר כמחובר לגופה בשעת שחיטה, והוא נטהר בשחיתה, למרות שהוא אסור באכילה. ושואלים: במאי עסקינן [במה עוסקים אנן]? אילימא [אם תאמר] באבר שהוציא עובר – הלוא מיפילג פליגי [חלוקים הם]. שלדעת ר' מאיר שחיטה עושה ניפול, ואינו נטהר בשחיתה, ולדעת חכמים נטהר בשחיתה! אלא תאמר שמדובר באבר מדולדל של בהמה, לשם מה הוצרך ר' יוחנן לומר דבר זה? הרי גם בענין מיתה תנינא [שנינו במשנה] דבר זה במפורש, וגם לענין שחיטה תנינא [שנינו] ומפרטים: מיתה תנינא [שנינו] להלן [קדוב] בענין בשר ואבר מדולדלים: מתה הבהמה – הבשר המדולדל נחשב כבשר שפרש מן החי, ולכן אינו מטמא כנבילה, אלא צריך הכשר, שיבואו עליו מים, כדי להיטמא משרץ וכדומה שיגע בו, והאבר מטמא משום אבר מן החי, ואינו מטמא משום אבר מן הנבלה, דברי ר' מאיר. הרי שר' מאיר רואה את האבר כאילו נפל מן הבהמה בחייה, ולכן דינו כאבר מן החי, ולא מצאנו שחכמים חלוקים עליו. וכן ביחס לשחיטה שאינה עושה ניפול נמי תנינא [גם כן שנינו] שם: נשחטה הבהמה – הוכשרו הבשר והאבר המדולדל בדמיה, בהם שיצא ממנה בשחיטה, לקבל טומאה,

עיונים

אלא אי אתמר הכי אתמר ונמצא שלפי דעת ר' יוחנן, מה שאמר ר' מאיר בברייתא, שאבר מדולדל נטהר בשחיתה הבהמה, מוסכם לדעת הכל. ור' שמעון בן לקיש יפרש שר' מאיר שאמר: אם טיהרה שחיטה את האבר המדולדל – תטהר את האבר של העובר, טוען כן לשיטת חכמים, אף שהוא עצמו אינו מטהר את האבר, וכפי שהוסבר לעיל (רש"י). מאי טעמא דר' יוחנן אליבא דר' מאיר לכאורה פשוט הרבר, שהרי אבר שהוציא עובר אסור באכילה מן התורה, כדון בשר שיצא ממחיצתו ("ובשר בשדה טריפה") וגם טומאתו. ואילו אבר מדולדל אסור רק מדרבנן, כפי שנאמר להלן בשם ר' יוחנן, וכלל הוא שבמקרים כעין אלה אין מרבים בטומאה (ביצה ז, א)! (אמנם לשיטת הרמב"ם, שהבין שמדובר באיסור תורה, אין קושי בדבר). ויש לומר, שבמקרה זה, כיון שיש אבר של עובר שהוא אסור וגם מטמא מן התורה – היה לחכמים לגזור גם באבר מדולדל טומאה, כדי שלא יבואו אנשים לטעות ולטהר גם באבר של עובר. ועל כך השיבו שכיון שזה גופה וזה אינו גופה – אין חשש שישטעו בזה (ראה תוס', חת"ס. וראה בהגהות בעל מלוא הרועים).

האי גופה והאי לאו גופה לכאורה, לא הוצרכנו לר' יוסי ברי' חנינא לשם כך, שהרי טעם זה מפורש בברייתא לעיל (עמוד א) בשם ר' מאיר: אם טיהרה שחיטה טריפה אותה ואת האבר המדולדל בה דבר שהיא גופה, תטהר את האבר דבר שאינו גופה? ואולי הברייתא לא היתה ידועה להם, שהברייתא לא היו רגילות בבית המדרש. ובמשנה הרי לא שנינו כן ביחס לאבר המדולדל, אלא רק ביחס לשחיטת טריפה, שהיא דבר שהוא גופה ממש (רשב"א). ויש שכתב כי במשנה ובברייתא מדובר בבהמה שהיא טריפה (כפי שאבן שפט לשון הברייתא), שכיון שמטרת השחיטה אינה אלא לטהר את הטריפה מטומאתה – יש לומר שתטהר גם את האבר המדולדל בה. אבל מחלוקת ריש לקיש ור' יוחנן עוסקת בבהמה כשרה, וניתן היה לומר שבמקרה זה, שמטרת השחיטה היא להתיר את הבהמה באכילה – לא תועיל שחיטתה לאבר המדולדל, למרות שהוא גופה (חת"ס). מיתה עושה ניפול כלומר, במקרה שהבהמה מתה ולא נשחטה, האבר המדולדל

תוספות

מאי טעמא דרבי יוחנן אליבא דרבי מאיר – קצת קשה: דשאני אבר בהמה, דמדאורייתא שרי אף באכילה, כדאמרינן לקמן (חולין ע"א), דאין להם אלא מצות פרוש! ויש לומר: דמכל מקום בעי, דכמו שגזרו עליו חכמים איסור אכילה, טומאה נמי היה להו ליגזור.

שחיטה תנינא – תימה: דאדפרק תנינא, טפי הוה ליה לאקשווי מינה לריש לקיש!

הוכשרו בדמיה – אין לדקדק, מדמועיל חדם להכשיר האבר – אלמא

נחשב כאילו נפל ממנה קודם המיתה (כפי שהגמרא מדייקת להלן ע"א מן הכתובים), ואין לו דין נבילה כמותה, אלא דינו כאבר מן החי. שלמרות שגם אבר מן חי מטמא במגע ובמשא כנבילה – יש הבדל ביניהם ביחס לבשר הפורש ממנו, שבנבילה, כל חתיכה שיש בה כזית בשר מטמאת, ואילו אבר מן החי אינו מטמא אלא כשהוא אבר שלם, שיש בו בשר גידים ועצמות.

מתה הבהמה הבשר צריך הכשר אוכלים אינם מקבלים טומאה אלא אם באו עליהם מים, או שאר ששה משקים שנימנו במסכת מכשירין (פ"ו מ"ד), ובבבב"ם דם. ובשר זה, אף על פי שאינו עומד לאכילת ישראל – הריהו עומד לאכילת גוי.

נשחטה בהמה הוכשרו בדמיה העירו בתוס' כי מה שנאמר שהאבר המדולדל הוכשר בדמיה אינו מוכיח כשלעצמו ששחיטה אינה עושה ניפול, שאפילו אם היה האבר נחשב כנפול – היה מוכשר בדמיה, שכיון שהוא עדיין מחובר לגופה של הבהמה דינו כ"יד" של אוכלים, שהוכשרו עם האוכלים עצמם לקבל טומאה. אלא ההוכחה היא מכך שיש להם צורך בהכשר, שאם שחיטה עושה ניפול, והאבר הוא אבר מן החי – כבר יש בו טומאה חמורה, שהוא אב הטומאה, ואינו צריך הכשר.

אורה ההלכה אין שחיטה עושה ניפול בשר או אבר המדולדלים בבהמה ונשחטה – אינם מטמאים כנבילה, שלא רואים אותם כמי שנפלו מחיים, שאין השחיטה עושה ניפול. לדברי הכל וכהסבר ר' יוחנן. (רמב"ם ספר טהרה הלכות שאר אבות הטומאה פ"ב ה"ד).

מיתה עושה ניפול בשר או אבר המדולדלים בבהמה ומתה – הבשר צריך הכשר, והאבר מטמא משום אבר מן החי ולא משום אבר נבילה. שרואים אותם כאילו נפלו מחיים, שהמיתה עושה ניפול. כדברי ר' יוחנן. (רמב"ם שם).

נשחטה בהמה הוכשרו בדמיה בשר או אבר המדולדלים בבהמה ונשחטה – הוכשרו על ידי השחיטה לקבל טומאה. כר' מאיר. (רמב"ם שם).

גרסות מאי הוכשרו אבשר יש בכתי"י: מאי הוכשרו הוכשר הבשר [אבל האבר לא]. אגב אביו בכתי"י: אגב אמו.

לא הוכשרו – ורבינו הכשר אחר לקבל טומאה. דקסנר: אין צהמה נעשית יד לאצור להציל הכשר עליה. אי מההיא הוה אמינא – כי היכי דפליג רבי מאיר צאצא דעונר – פליג נמי צאצא צהמה, דשחיטה עושה ניפול, ומטמא כצור מן החי. ומאי הוכשרו – דמשמע דאין צהן טומאה דעלמה. אבשר – קאמר. דאי נמי קצירא לן שחיטה עושה ניפול – הוה ליה גשר הפורש מן החי וטהור. הלכך אלטרטריכא דרז יתקן צר יוסף. והא הוכשרו – לשון רביס קאמר. חד לבשר הפורש מן הבהמה – שהיה מדולדל צה קודם שחיטה, כדקמי: האצור והצור המדולדלין צהמה. וחד לבשר שיפרוש מן האבר – לאחר שחיטה. ומאי אולמיה – דגשר הפורש מן האצור מהפורש מן הצהמה, דאלטרטריכא למתנייה? סלקא דעתך אמינא הואיל – ועס האצור מטמא אדם כנבלה – אימא לא מיצעי הכשר לאחר פרישתו, ויקבל טומאת אוכלין בלא הכשר. קא משמע לן – הוכשרו צהמה, דנעי הכשר. ונפקא מינה להיכא דנתתן כל האצור קודם שחיטה, דלא הוכשר צהמה, ואחר כך פירש גשר ממנו, דנעי הכשר.

דברי ר' מאיר. ר' שמעון אומר: לא הוכשרו. ועל כל פנים אין האבר מטמא משום אבר מן החי, שהוא אב הטומאה, ולכן הוא צריך הכשר לקבל טומאה, ומכאן ששחיטה אינה עושה ניפול, ואם כן, מה חידש ר' יוחנן בדבריו? ומשיבים: אי מההיא [אם מאותה משנה] הוה אמינא [היייתי אומר]: שחיטה גם כן עושה ניפול, ומאי [מה] פירוש הוכשרו? אין כוונתו לאבר המדולדל, שהוא אכן טמא כאבר מן החי, ואינו צריך הכשר. אלא כוונתו רק לבשר המדולדל, שכן בשר שנפל מן החי – אינו מטמא, והוצרך לומר שדם שחיטת הבהמה הכשיר אותו לקבלת טומאה. ומקשים: והא [והרי] "הוכשרו" קתני [שנינו], בלשון רביס, ומשמע – הבשר והאבר המדולדלים, שבהם דנה המשנה! ומשיבים, מהו דתימא [שתאמר], כלומר, לדרך זו הייתי מפרש לשון "הוכשרו" על שני מיני בשר שיש כאן: חד [אח] לבשר הפורש מן הבהמה, וחד [ואח] לבשר הפורש מן האבר המדולדל, הנדון כבשר הפורש מאבר מן החי, ללמד ששניהם מוכשרים בדם השחיטה. ושואלים: ומאי אולמיה

דהאי מהאי [ומה כוחו של זה יותר מזה]? מדוע הוצרך להוסיף ולשנות גם בשר הפורש מן האבר? ומשיבים: סלקא דעתך אמינא [יעלה על דעתך לומר], כחלק מאבר מן החי, שהוא אב הטומאה – אימא לא ליבעי [אמוד שלא יצטרך] הכשר לאחר שפרש מן האבר, לכן קא משמע לן [משמע לן] התנא ב"הוכשרו" שגם הוא צריך הכשר. ושבים לעיקר דבריו של רב יצחק בר יוסף בשם ר' יוחנן, ששחיטה אינה עושה ניפול לאבר המדולדל בבהמה, להחשיבו כאבר מן החי, אלא הוא נותר בשחיטתה. אמר רב יוסף: נקוט [החזק] את דבריו של רב יצחק בר יוסף בידך, שאכן כך אמר ר' יוחנן, שהרי רבה בר בר חנה קאי כוותיה [עומד בשיטתו]. דתניא [ששנויה ברייתא]: "וכשר בשדה טרפה לא תאכלו" (שמות כב, ל) – להביא האבר והבשר המדולדלין בבהמה ובחיה ובעוף, ושחטן, שהן אסורין משום אבר מן החי. ואמר רבה בר בר חנה שכן אמר ר' יוחנן על דברים אלו:

תוספות

לא חשיב כניפול. דמזה לא הוה משני מידי. אלא מדבעי הכשר לקבל טומאת אוכלין קא דייק, כדפירש בקונטרס, אלמא אין בו טומאת אבר מן החי. והיינו טעמא דדם בהמה מועיל להכשיר האבר, אפילו הוה כניפול – משום דאמר דבהמה נעשית יד לאבר. ואם תאמר: וכיון דמדאורייתא האבר מותר באכילה לרבי יוחנן כדאמרין בסמוך, למה לי הכשר מדם בהמה?

דברי יוחנן גופיה אית ליה בפירקין (חולין ע"ב), דרבי מאיר סבר כרבי שמעון דשחיטה מכשרת. ורבי שמעון נמי דקאמר: לא הוכשרו, מפרש רב אשי ב"העור והרוטב" (חולין קכ"א), דטעמא דרבי שמעון – משום דדם לא מכשיר, דשחיטה מכשרה ולא דם. ושחיטה נמי לא מכשרה, הואיל ואינה מתרת באכילה. ואמאי? והרי מתרת באכילה מן התורה! ויש לומר: דמשום דמדאורייתא לא מכשרת שחיטה אפילו לרבי שמעון, כדאמר לעיל בפרק "השוחט" (חולין לו, ב) – עשאוהו כהכשר מים מדרבנן. וכיון שאבר אסור מדרבנן – לא מהניא ליה הכשר שחיטה, דלא הויה נמי אלא מדרבנן. ואם תאמר: להנהו דמוקמי פלוגתייהו ב"העור והרוטב" (חולין קכ"ב), דרבי מאיר ורבי שמעון בבהמה נעשית יד לאבר, או באוחז בקטן ואין גדול עולה עמו, דלרבי שמעון אין נעשית יד, מנא להו? דכיון דאיכא למימר דטעמא דרבי שמעון משום דדם לא מכשר, ואמאי פליגי ארב אשי? ויש לומר: דדייקי לישנא דרבי שמעון דאמר: לא הוכשרו, ולא קאמר "אין הדם מכשיר", משמע: אפילו היה הדם מכשיר – הכא לא הוכשרו.

אי מההיא הוה אמינא כו' – ולעולם שחיטה עושה ניפול. הקשה הרב רבי שמואל מורדוין: אם כן, היכי קאמר רבי שמעון: לא הוכשרו, דמשמע דעל ידי בהמה הוא דלא הוכשרו, אבל הכשר מועיל להם? והא אוכל שאי אתה יכול להאכילו (על ידי) לאחרים הוא, כיון דשחיטה עושה ניפול, והוה בשר מן החי, ואין קרוי אוכל לרבי שמעון, כדאמר בסוף "העור והרוטב" (חולין קכ"א), ולא מקבל טומאה! ויש לומר: דרבי שמעון לדבריהם דרבנן קאמר להו: לדידי אוכל שאי אתה יכול להאכילו לאחרים הוא ולא מקבל טומאה, אלא לדידכו אודו לי מיהת דלא הוכשרו. סלקא דעתך אמינא הוה אמינא טומאה חמורה אגב אביו לא ליבעי הכשר – כדאמרין בפרק "בא סימן" (נדה נ"א, א): מה זרעים שאין סופם כו'. קא משמע לן: דוקא סופו, אבל תחלתו כי האי, דתחלתו מטמא חמורה ואין עוד סופו לטמא חמורה משפירש – צריך הכשר. כך פירש בקונטרס. והדין עמו שפירש כן, דדוקא כשפירש צריך הכשר, אבל בעודו מחובר – אין צריך הכשר להצטרף לפחות מכביצה, אף על גב דמעשה עץ שימש, כדאמר ב"העור והרוטב" (חולין קכ"א). דהא אמרין בסוף פרק "טבול יום" (זבחים ק"א), דפרה ופרים מטמאים אוכלין ומשקין מחמת שסופן לטמא חמורה, ולא אמרין: מעשה עץ הוא, אף על גב דטומאה חמורה שלהן אינו מטעם ראויות אוכל, דאפילו העוסק בשריפת עור ועצמות מטמא בגדים. וצריך לומר, דטעמא דמעשה עץ שימש מהניא לכשפירש, שאין סופו לטמא עוד טומאה חמורה. והא דאמר בפרק קמא דפסחים (י"ח, א): פרה ששתתה מי חטאת – בטלו במעיה. ומפרש התם דבטלו מטומאה חמורה, אבל טומאה קלה מטמאים – לא חשיבי התם מעשה עץ, לפי שמתחלתן צריכין שיהיו ראויין לשתיה, ונמצא שטומאה חמורה שלהם אלא מטעם ראויות לשתיה אדם שהיה בהם כבד, שאם לא כן – לא היו ראויין להזאה, ולהכי אין צריכין הכשר שרץ, אפילו כשאין סופן עוד לטמא חמורה.

צריכה הכשר כדי לקבל עכשיו טומאה, אם יפול עליה שרץ וכדומה – שמה נאמר גם כן, שדבר שתחלתו מטמא חמורה, אינו צריך הכשר גם כשירדה ממנו הטומאה החמורה. ולכן חידשה המשנה בלשון "הוכשרו" שכל שאין סופו לטמא חמורה צריך הכשר (רש"י). אבל רמב"ן כתב כי לפי הגמרא להלן (קכ"א) טעם הדבר שהבשר הוצרך הכשר, הוא משום שמתחילה היה רק חלק מן האבר ("מעשה עץ שימש"), ורק כשפרש מן האבר הוגדר כאוכל, ויפנים חדשות באו לכאן. והרי טעם זה נאמר שם גם על דבר שסופו לטמא חמורה. וראה בתוס' ותוהרא"ש. קמשמע לן, ואננס, במקרה בו אנו עוסקים כאן – באבר המדולדל בבהמה שנשחטה – אין משמעות לכך שהבשר הפורש ממנו צריך הכשר, שהרי ממילא הוכשר בדמיה של הבהמה כשנשחטה (וכאמור לעיל, הגדרתו כנפול בחייה אינה משנה לענין זה). אלא שיש לכך השלכה לאבר מן החי שנחתך מן הבהמה קודם שחיטתה, לומר שבשר הפורש ממנו צריך הכשר (רש"י).

עיונים ר' שמעון אומר לא הוכשרו בגמרא על משנה זו (להלן קכ"ב-קכ"א) דנו בטעם דבריו של ר' שמעון, ובמה נחלק על ר' מאיר. ומכל מקום, גם הוא אינו חולק על ר' מאיר בשאלה האם השחיטה עושה ניפול. וכן לא מצאנו חכמים אחרים חולקים על ר' מאיר בענין זה (רש"י). מהו דתימא חד לבשר הפורש מן הבהמה וחד לבשר הפורש מן וכו' כלומר, לדרך זו, שהיינו אומרים ששחיטה עושה ניפול, והאבר המדולדל נדון כאבר הפורש מן החי, נמצא שדין הבשר המדולדל הוא כדין בשר הפורש מן הבהמה בחייה, דין בשר הפורש מן אבר המדולדל – כדין אבר הפורש מאבר מן חי. ויכולים היינו לפרש "הוכשרו" ביחס לשניהם, שהרי זה וזה אינם טמאים. סלקא דעתך אמינא הוה אמינא ומטמא חמורה אגב אביו אימא לא ליבעי כלומר, כשם שמצאנו (ראה להלן קכ"א) שאוכל שסופו לטמא חמורה אינו צריך הכשר, כגון נבלת עוף טהור, שטמאה רק כשהיא בבית הבליעה, ואינה

